

Bursa'da 1974-2003 Yılları Arasındaki Yasadışı Uyuşturucu Madde Suçu Profili

Cengiz AKKAYA *, Semra AKGÖZ **, Zeynep KOTAN ***, Berrin KAYA ***, Selçuk KIRLI ****

ÖZET

Amaç: Bu çalışmamızda, Bursa ve civarındaki yasadışı uyuşturucu madde suçları ile ilgili son 30 yıla ait verileri toparlayarak yöremize ait yasadışı uyuşturucu madde profilini çıkarmayı amaçladık.

Yöntem: Çalışmanın evrenini, 1974-2003 yılları arasındaki Bursa Emniyet Müdürlüğü Narkotik Büro Amirliği arşivi kayıtlarındaki uyuşturucu suç olguları (suç olgusu, narkotik büro amirliği tarafından tutuklanmış uyuşturucu madde suçlusunun işlediği uyuşturucu suçudur) oluşturdu. Çalışma için, özel bir form hazırlandı ve kaydı bulunan her uyuşturucu suç olgusu için bu form dolduruldu.

Bulgular: Kayıt taraması sonucunda, 3.664 uyuşturucu suç olgusu incelemeye alındı. Üretmek suç türü yaş ortalaması satmak, bulundurmamak ve kullanmak suç türü yaş ortalamasından, satmak suç türü yaş ortalaması da bulundurmamak ve kullanmak suç türü yaş ortalamalarından anlamlı olarak daha büyüktü. Her bir suç türünün toplamında erkekler daha fazla orandaydı. Uyuşturucu suç olgularının, kadınlar tarafından işlenenlerinin %53,5'i, erkekler tarafından işlenenlerinin ise, %35,1'i satma suç türü ile ilişkiliydi. Uyuşturucu suç olgularının, uyuşturucu madde cinsine ve suçun türüne göre dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptandı.

Tartışma ve Sonuç: Uyuşturucu suç olgularının, büyük oranda; alt sosyokültürel ve ekonomik düzeydeki, genç ve orta yaşlı, Bursa doğumlu ve ikametgâhli erkeklere ait olduğu ve işlenen uyuşturucu madde cinsi suçunun çok büyük oranda esrar olduğu tespit edildi.

Anahtar kelimeler: Uyuşturucu madde, suç, esrar

Düşünen Adam; 2006, 19(3):124-130

ABSTRACT

Illicit Drug Related Crime Profile in Bursa Between The Years 1974-2003

Objective: It was aimed in this study to draw the illicit drug profile of our region by collecting the data of the last 30 years regarding the illicit drug related crimes in Bursa and its vicinity.

Method: The universe of the study comprised of drug related crime facts (crime fact is the drug related crime committed by a criminal who is arrested by the narcotic bureau) in the archives of Narcotic Bureau of Bursa Police Department between the years 1974-2003. A special form was prepared for the study and this form was completed for each registered drugs crime fact.

Results: In the result of criminal record screening, 3.664 drug related crime facts were analyzed. The average age of drug production crime was significantly higher than the average age of dealing, possession and using drug crimes. Ratio of males was higher in the total of each crime type. 53,5% of drug related crimes committed by females and 35,1% of drug related crimes committed by males was associated with dealing crimes. A statistically significant difference was found between the distribution of the type of drugs and the type of crime.

Discussion and Conclusion: It was found out that the majority of drug related crimes are committed by males with a lower socio-cultural and economical level, who are young or in their mids, born and living in Bursa, and that the committed drug related crimes are to a very great extent associated with cannabis.

Key words: Drug, crime, cannabis

* Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri, Uzm. Dr., ** Biyoistatistik, Uzm. Dr., *** Psikiyatri, Araş. Gör. Dr., **** Psikiyatri Anabilim Daları Prof. Dr.

GİRİŞ ve AMAÇ

Bağımlılığa yol açan maddeler; genel olarak yaşamı sürdürmek için gerekli olmadıkları halde keyif verici özellikleri nedeniyle tüketilir ve kullanıcılarda bedensel, ruhsal, davranışsal ve bilişsel değişikliklere yol açarlar. Madde kullanımını farklı biçim ve görünümde de olsa, tüm dünyada var olan bir olgudur. Din, dil, ırk gözetmeksizin insanlar maddelerin verdiği hazı reddetmemektedirler. Madde kullanımını toplumları tıbbi, sosyal ve ekonomik yönden etkileyen ayrıca adalet ve güvenlik gibi birçok alanı da ilgilendiren bir sorundur. Dünyada oldukça yaygın bir halk sağlığı sorunu olan madde kullanımını Türkiye'de özellikle son yıllarda gündeme girmiştir. Asya ile Avrupa arasında yer alan, farklı kültürel geçmişleri barındıran ülkemiz konumu nedeniyle uluslararası uyuşturucu trafiğinde önemli bir yer tutmaktadır. Yasadışı uyuşturucu transferlerinin Türkiye üzerinden yapılması, son 15 yıl içinde ülkemizi de önemli bir pazar haline getirmeye başlamıştır (1). Gerek bu nedenle maddeye ulaşmanın kolaylaşması, gerekse diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi sanayileşme, plansız kentleşme, işsizlik gibi birey ve toplumu etkileyen iç dinamiklerdeki değişiklikler artık ülkemizde de madde kullanımını önemli bir sorun haline getirmiştir. Ancak, Türkiye'de madde kullanım sıklığına ve artış oranlarına ilişkin araştırmalar ilginçtir ki çok fazla değildir.

Madde kullanımının yaygınlığını saptamak ya da bir ülkedeki bağımlıların sayısı hakkında kesin rakamlar vermek zordur. Bunun en önemli nedenlerinden birisi, madde kullanımını yasal olmadığı için kullanan kişilerin sorulan sorulara doğru yanıt vermeme ve gizli kalma eğilimleridir. Öte yandan madde bağımlılarının sayısı genel toplum içinde düşük oranda olduğu için, madde bağımlıları evreni içinde küçük bir gruba ulaşmak zor olmaktadır. Kullanıcılar genellikle

belli bazı bölgelerde toplandıkları için, bu bölgeden örneklem alınamadığı takdirde bulunacak yaygınlık oranları yanlış yönde etkilenmektedir. Bununla birlikte anketlerle yapılan çalışmalarda ancak kullanıcılar tespit edilebilmekte fakat bağımlılık tanımlanamamaktadır.

Bir ülkedeki madde kullanım yaygınlığı hakkında bir fikir edinebilmek için çeşitli yöntemlere başvurmak gerekmektedir (2). Bunlar arasında hastane, polis, mahkeme, cezaevi vb. kayıtlarının incelenmesi, okullarda gençlerle yapılan anketler, toplumsal düzeyde belli bir örneklem çerçevesinde anket çalışması, yakalanan madde miktarı ve sanık sayısı ve maddeye bağlı ölümlerin sayısının araştırılması sayılabilir. Ülkemizde çeşitli yöntemlerle yapılmış olan çalışma sonuçları ise, henüz bu konuları aydınlatmaktan uzak görünmektedir. Ancak, bununla birlikte yapılan bazı çalışmalar alkol dışı madde kullanımının yaygınlığı ve kullanıcılar hakkında ve diğer konularda bazı ipuçları verebilir.

Türkiye'de alkol dışı psikoaktif madde bağımlılığı ile ilgili başvuruların en yoğun olduğu kurum olan AMATEM (Alkol Madde Araştırma ve Tedavi Merkezi)'in 1996 yılına ait başvuru sayıları göz önüne alındığında (3) 1990 yılı itibarıyla başvuru sayılarında dikkate değer bir artış olduğu gözlenmektedir. Ancak, bu başvuruları birçok etken belirlemektedir. Örneğin o günlerde basında kurum hakkında çıkan bir haber, ölümler, maddenin bulunamaması ya da polisin sıkı denetimi gibi etkenler başvuru sayısını artırabilir ya da azaltabilir. Bu nedenle hastane kayıtları tek başına bir anlam taşımaz, ancak önemli bir veri olarak değerlendirilebilir.

Ülkemizde lise öğrencileri üzerinde yapılmış çeşitli anket çalışmaları bulunmaktadır. Ancak, çalışmaların ortak bir yöntemlerinin bulunmaması sonuçlarının karşılaştırılmasını, yaygınlık ve

yaygınlıktaki değişimler hakkında yorum yapılmasını güçleştirmektedir. İstanbul'da 1991 yılında yapılan bir çalışmada (4) herhangi bir maddeyi hayatında en az bir kez kullanan gençlerin oranı % 2,6 oranında bulunurken, 1995 yılında yapılan başka bir çalışmada (5) bu oran % 7 olarak saptanmıştır. Her iki çalışmanın birbirleri ile tam olarak karşılaştırılması, yöntem farklılıkları nedeniyle çok doğru olmasa dahi, ciddi bir artışın olduğu söylenebilir. Yaygınlık oranları; en sık kullanılan madde olan esrar açısından yukarıda belirtilen iki araştırmanın sonuçlarına göre, yaşam boyu en az bir kez esrar kullanım oranları 1991 yılında % 0,7, 1995 yılında ise % 4 olarak tespit edilmiştir. İstanbul genelinde lise öğrencileri ile 1996 yılında yapılan başka bir anket çalışmasında (6) bu oran % 4,2 olarak bulunurken, 1998 yılındaki bir çalışmada (7) ise % 3,5 olarak tespit edilmiştir. Türkiye genelinde 1995 yılında yürütülen bir çalışmada (8), lise öğrencilerinde yaşam boyu alkol dışı psikoaktif madde kullanım oranının % 3,5 civarında olduğu bildirilmiştir. Türkiye genelini kapsayan iki çalışmada ise lise gençleri arasında yaşam boyu en az bir kez esrar kullanma oranı 1998 yılında % 3,6 (9) ve 2001 yılında % 4 (10) olarak bulunmuştur. Bu oranlar, ABD'deki bir çalışmada (11) elde edilen % 38,2'lik ve Avrupa'nın farklı şehirlerinde tespit edilen % 12-52'lik (12) oranlara göre düşük olmakla beraber, yöntem farklılıkları nedeniyle tam olarak gösterilememekle birlikte ülkemizde madde kullanımındaki artış endişe vericidir.

Mahkeme ve polis kayıtları da yaygınlık ile ilişkili önemli ipuçları vermektedir. Madde ile ilişkili açılan dava ve sanık sayısını inceleyen bir çalışma (13) ve polis kayıtları (14) madde suçlarında ciddi bir artış olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de yapılan anket çalışmalarından ve ampirik gözlemlerden, en sık kullanılan madde-

nin esrar olduğu anlaşılmaktadır. Esrarın ülkemizde yetişmesi ve bazı bölgelerde geleneksel kullanımının olması bunun bir nedeni olarak görülebilir. Esrar daha ciddi bağımlılık potansiyeli olan diğer "hard drug" olarak adlandırılan maddelere geçiş yolunda "kapı" maddesi olarak kabul edilir. Bir tedavi kurumuna başvuran eroin kullanıcılarının % 70'inin, eroin kullanımı öncesi esrar kullandığı tespit edilmiştir (15). İkinci sırada en sık olarak kullanılan madde, uçucular adı altında toplayabileceğimiz yapıştırıcılar, çözücüler, benzin, gaz gibi maddelerdir. Bu maddeler çok kolaylıkla her yerde bulunabilmekte ve isteyen herkes tarafından satın alınabilmektedir. Sıklıkla kullanılan diğer maddeler arasında eroin, biperiden (Akineton), flunitrazepam (Rohypnol), kokain ve ecstasy sayılabilir (6).

Ülkemizde özellikle genç yaş grubunda madde kullanımının ve madde bağımlılığının giderek arttığı ve önümüzdeki yıllarda bir sorun haline gelebileceği şeklinde kamuoyunda da destek bulan görüşlere rağmen, bu görüşü doğrulayan ve toplumumuzda madde bağımlılığı için risk oluşturan grupların belirlenmesini amaçlayan kapsamlı çalışmalar yoktur. Oysa madde bağımlılığı için kültüre özgü risk faktörlerinin etkisi bilinmektedir ve ülkemizde bu risk faktörlerinin belirlenmesinin koruyucu hizmetlerin ilk basamağını oluşturacağı da açıktır. Dolayısıyla madde bağımlılığı ile mücadele programlarında, hedef alınacak kitlelerin belirlenebilmesi için, yasadışı uyuşturucu maddeler ile ilgili suçların profilinin (öncelikle hangi maddelerin kullanımının, üretiminin ve ticaretinin gerçekleştiğinin), madde suçu işleyen kişilerin sosyodemografik özelliklerinin ve hangi maddelerin hangi gruplarda tercih edildiğinin tespiti önemlidir. Sonuç olarak, bu alanda yeni ve farklı araştırmalara ciddi bir gereksinim vardır.

Mevcut veriler, ülkemiz genelinde uyuşturucu

madde kullanımı, üretimi ve ticareti ile ilgili yeterli bilgi içermemektedir. Bu amaçla Bursa'da hangi uyuşturucu maddelerin daha yaygın olarak kullanıldığını, üretildiğini ve ticaretinin yapıldığını ve yöresel özelliklerini, yasadışı uyuşturucu madde suçu işleyen kişilerin; sosyokültürel, demografik ve ekonomik özelliklerini, oturma yeri (kırsal, kentsel) özelliklerini, uyuşturucu madde suçu dışındaki sabıka kayıtlarını ve yasadışı uyuşturucu madde suçu ile ilişkisini araştırmanın bize gelecek ile ilgili bir vizyon yaratacağı kanaatindeyiz.

Bu amaçla çalışmamızda, Bursa ve civarındaki yasadışı uyuşturucu madde suçları ile ilgili son 30 yıla ait verileri toparlayarak yöremize ait yasadışı uyuşturucu madde profilini çıkarmayı amaçladık.

GEREÇ ve YÖNTEM

Örneklem seçimi: Çalışmanın evrenini, 1974-2003 yılları arasındaki tüm Bursa Emniyet Müdürlüğü Narkotik Büro Amirliği arşivi kayıtlarındaki uyuşturucu suçu olguları (suç olgusu, narkotik büro amirliği tarafından tutuklanmış uyuşturucu madde suçlusunun işlediği uyuşturucu suçudur) oluşturdu ve örnekleme yapılmadı.

Veri toplama araçları: Çalışma için, uyuşturucu suç olgularının sosyodemografik, kültürel ve ekonomik özellik, uyuşturucu suçu türü, uyuşturucu madde cinsine ait, suç tarihi ve sabıka kaydı verilerinin arşivden toplanabilmesi için özel bir form hazırlandı ve narkotik büro amirliği arşivinde kaydı bulunan her uyuşturucu suçu olgusu için bu form dolduruldu.

İşlem: Bursa Emniyet Müdürlüğü Narkotik Büro Amirliği arşivinden retrospektif olarak yasadışı uyuşturucu madde suçu olgusu kayıtlarının taraması.

Verilerin değerlendirilmesi: Araştırma verileri kodlandı, istatistiksel analizler, Statistical Package for Social Sciences for Windows programının 10.0 Versiyonu modülünden elde edildi. Gruplara göre; veriler sıklık (n, %), yaş verileri ise ortalama \pm standart sapma (SS) olarak sunuldu. Normallik analizinin yapılmasından sonra suç türüne göre yaş ortalamaları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırıldı. Cinsiyet, uyuşturucu suçu türüne ve uyuşturucu cinsine göre yasadışı uyuşturucu suçu olgularının dağılımları Pearson ki-kare test ile incelendi.

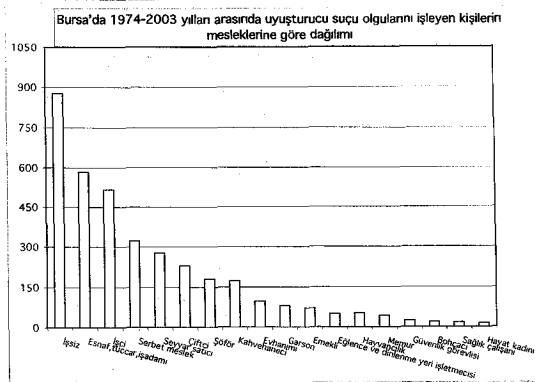
BULGULAR

Bursa ili Emniyet Müdürlüğü Narkotik Büro Amirliği arşivinde yapılan kayıt taraması sonucunda, 1974-2003 yılları arasında işlenen 3.664 uyuşturucu suçu olgusu incelemeye alındı. Uyuşturucu suçu olgularına ait suç türü ve uyuş-

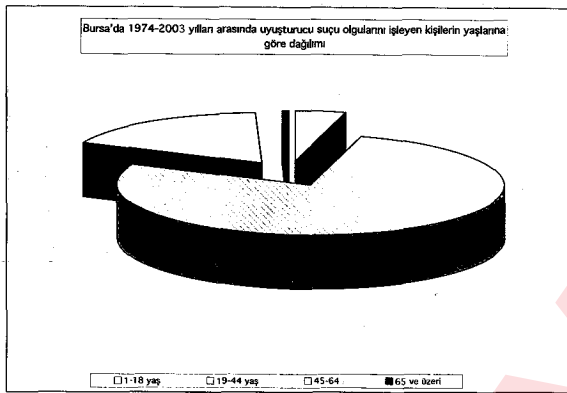
Tablo 1. Uyuşturucu suçu olgularına ait genel özellikler.

	n	%
Cinsiyet		
Kadın	172	4,7
Erkek	3492	95,3
Eğitim		
Okuryazar değil	588	17,8
Okuryazar	945	28,7
İlkokul	1291	39,2
Ortaokul	257	7,8
Lise ve üzeri	216	6,6
Medeni Durum		
Evli	2006	56,8
Bekâr	1333	37,8
Diğer*	191	5,4
Suçun Türü		
Üretmek	302	8,2
Satmak	1317	35,9
Bulundurmak	706	19,3
Kullanmak	1339	36,5
Uyuşturucu Madde Cinsi		
Esrar	2915	79,6
Eroin	132	3,6
Esrar ile birlikte (eroin, kokain, hap, ..)	195	5,2
Hap	146	4,0
Hint keneviri	177	4,8
Diğerleri	26	0,8

* Dul, boşanmış, ayrı yaşıyor.

Şekil 1. Uyuşturucu suç olgularına ait özellikler.

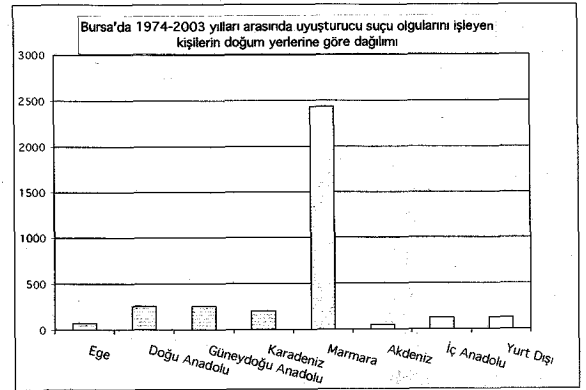

Şekil 2. Uyuşturucu suç olgularına ait özellikler.

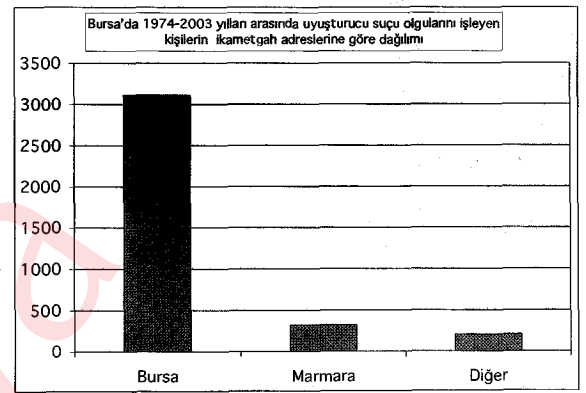
turucu madde cinsi özellikleri ile suç işleyen kişilere ait cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, yaş, doğum yeri, ikametgâh adresi ve mesleki durum gibi özellikler aşağıda verilmiştir (Tablo 1, Şekil 1, 2, 3, 4).

Uyuşturucu suç olgularının, farklı suç türlerini işleyen suçluların yaş ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($F=71,104$ $p=0,000$). Üretmek suç türü yaş ortalaması satmak, bulundurmamak ve kullanmak suç türü yaş ortalamasından, satmak suç türü yaş ortalamasından anlamlı olarak daha büyüktü (Tablo 2).

Uyuşturucu suç olgularının, farklı suç türlerini işleyen suçluların cinsiyetlerine göre dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklı-

Şekil 3. Uyuşturucu suç olgularına ait özellikler.

Şekil 4. Uyuşturucu suç olgularına ait özellikler.

lık vardı (Pearson ki-kare= 30,975 $p=0,000$). Her bir suç türünün (üretmek, satmak, bulundurmamak ve kullanmak) toplamında erkekler daha fazla orandaydı (% 93'den % 98'e değişen oranlarda). Üretmek ve kullanmak suç türlerinde, kadınların oranı % 2,0 ve % 2,8'ken satmak ve bulundurmamak suçlarında ise bu oran % 7,0 ve % 5,1'di. Uyuşturucu suç olgularının, kadınlar tarafından işlenenlerinin % 53,5'i satma, erkekler tarafından işlenenlerinin ise % 37,3'ü kullanma ve % 8,5'i üretme suç türü ile ilişkiliydi (Tablo 2).

Uyuşturucu suç olgularının, uyuşturucu madde cinsine ve suçun türüne göre dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptandı (Pearson ki-kare= 1282,102 $p=0,000$). Esrar suçlarının % 39,9'u kullanmak ve % 37,6'sı satmak; eroin suçlarının % 62,1'i ve hap (ex-

Tablo 2. Uyuşturucu suçu olgularına ait farklı suç türlerini işleyen kişilerin yaş ortalamalarına ve cinsiyetlerine göre incelenmesi.

	Üretmek	Satmak	Bulundurmak	Kullanmak	p-değeri
Yaş (yıl)	42,3±11,2	34,6±10,4	32,9±10,7	32,6±10,8	^a p=0.000
Cins					
Erkek	296 (% 8,5)	1225 (% 35,1)	670 (% 19,2)	1301 (% 37,3)	^b p=0.000
Kadın	6 (% 3,5)	92 (% 53,5)	36 (% 20,9)	38 (% 22,1)	

Parantez içindeki % değer, ilgili suç türü ile ilişkili uyuşturucu suç olgularının, o cinsiyete ait kişilerin yüzde kaçını tarafından işlendiğini göstermektedir.

^ap-Tek yönlü varyans analizi

^bp- Pearson ki-kare test

Tablo 3. Uyuşturucu suçu olgularının, uyuşturucu madde cinsine ve suçun türüne göre dağılımlarının incelenmesi.

	Üretmek	Satmak	Bulundurmak	Kullanmak	p-değeri
Esrar	82 (% 2,7)	1123 (% 37,6)	591 (% 19,8)	1192 (% 39,9)	
Eroin	13 (% 9,8)	82 (% 62,1)	17 (% 12,9)	20 (% 15,2)	
Esrar ile birlikte	93 (% 47,7)	27 (% 13,8)	30 (% 15,4)	45 (% 23,1)	p=0.000
Hap	1 (% 0,7)	65 (% 44,5)	37 (% 25,3)	43 (% 29,5)	
Hint keneviri	110 (% 62,1)	13 (% 7,3)	21 (% 11,9)	33 (% 18,6)	
Diğerleri	3 (% 11,5)	7 (% 26,9)	10 (% 38,5)	6 (% 23,1)	

Kalın olarak işaretlenmiş değerler, o uyuşturucu suç olgusu suç türünün, o uyuşturucu madde cinsinde diğer suç türlerine göre anlamlı olarak fazla görüldüğünü vurgulamaktadır.

*p- Pearson ki-kare test

tasy, akineton, benzodiazepin vb.) suçlarının % 44,5'i satmak; esrar ile birlikte kokain, eroin, hap, hint keneviri vb. suçlarının % 47,7'si ve sadece hint keneviri suçlarının % 62,1'i üretmek ile ilgiliydi (Tablo 3).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Ülkemizde özellikle genç yaş grubunda madde kullanımının ve madde bağımlılığının giderek arttığı şeklinde kamuoyunda da destek bulan görüşlere rağmen, bu görüşü doğrulayan ve toplumumuzda madde bağımlılığı için risk oluşturan grupların belirlenmesini amaçlayan kapsamlı çalışmalar yoktur. Oysa madde bağımlılığı için kültüre özgü risk faktörlerinin etkisi bilinmektedir ve ülkemizde bu risk faktörlerinin belirlenmesinin koruyucu hizmetlerin ilk basamağını oluşturacağı da açıktır. Dolayısıyla madde bağımlılığı ile mücadele programlarında, hedef alınacak kitlenin belirlenebilmesi için, yasadışı uyuşturucu maddeler ile ilgili suçların profilinin ve madde suçu işleyen kişilerin sosyodemogra-

fik özelliklerinin tespiti önemlidir. Bu amaçla Bursa'da hangi uyuşturucu maddelerin daha yaygın olarak kullanıldığını, üretildiğini ve ticaretinin yapıldığını ve yöresel özelliklerini, yasadışı uyuşturucu madde suçu işleyen kişilerin; sosyokültürel, demografik ve ekonomik özelliklerini, oturma yeri (kırsal, kentsel) özelliklerini ve göç olgusunun yasadışı uyuşturucu madde suçu ile ilişkisini araştırmanın bize gelecek ile ilgili bir vizyon yaratacağı kanaatindeyiz.

Bu amaçla üniversitemiz ve Bursa Emniyet Müdürlüğü tarafından, ilimizdeki uyuşturucu suçlularının tedavisi ve koruyucu hizmetlerin geliştirilebilmesi amacıyla başlatılan ve sonucunda hedefin uyuşturucu bağımlılarının tedavi alabileceği bir merkez oluşturmak olan çabaların ilk ürünü bu çalışmadır.

Bulgularımızı karşılaştırabileceğimiz ülkemize ait benzer çalışmaların olmaması verilerimizin değerlendirilmesinde güçlük yaratmıştır. Uyuşturucu suçu olgularının, büyük oranda; alt sos-

yokültürel ve ekonomik düzeydeki, genç ve orta yaşlı, Bursa doğumlu ve ikametgâhlı erkeklerle ait olduğu ve işlenen uyuşturucu madde cinsi suçunun çok büyük oranda esrar olduğu tespit edildi. Bu veri farklı yöntemlerle yapılmış olsa da ülkemize ait çalışmalardan elde edilen veriler ile uyum göstermektedir (3,4,6). Satma ve kullanma suç türleri oranlarının birbirine yakın çıkmasının yorumunun güç olmasına rağmen, uyuşturucu suçu işleyen bireylerin ilimizde halihazırda kendi işlerinde kapalı bir grup oluşturdukları yönünde bir spekülasyon yapılabilir. Kullanma suçu türünün, satma suç türüne göre daha genç bir grup tarafından işleniyor olması ve uyuşturucu suçu işleyen kadınların büyük oranda satma suç türü ile ilişkili bulunması dikkat çekici olarak değerlendirildi.

Elimizdeki veri ile daha ayrıntılı ve aydınlatıcı istatistiksel çalışmaların yapılmasının amaçlarımız açısından gerekli olduğu kanaatini taşımaktayız.

KAYNAKLAR

1. Narkotik Şube Müdürlüğü. Uyuşturucu Olayları Genel Değerlendirmesi. TC İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, Ankara, 1997.
2. Ling GM: Resource book on measures to reduce illicit demand for drugs. United Nations, New York, s. 23-32, 1982.
3. AMATEM Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Alkol Madde Araştırma ve Tedavi Merkezi 1996 yıllık faaliyet raporu, İstanbul, 1996.
4. Özer ÖA: Ortaöğrenim öğrencilerinin psikoaktif madde kullanımına yaklaşımı ve demografik özellikler. Uzmanlık tezi, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul, s. 18-34, 1991.
5. Yazman Ü: Lise gençliğinin psikoaktif maddelere bakışı ve kullanım oranlarının Türkiye-İstanbul örneği ile incelenmesi. Uzmanlık tezi, İstanbul, s.16, 1995.
6. Ögel K, Tamar D: Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Okul Eğitim Paketi, öğrenci anketi bulguları. AMATEM/Özel Okullar Derneği, 1996.
7. Ögel K, Tamar D, Evren C ve ark: İstanbul'da lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. SAMAY-98 İstanbul verilerinin değerlendirilmesi, 1998.
8. Sağlık Bakanlığı: Lise öğrencilerinin sigara, alkol ve uyuşturucu maddeler konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarının belirlenmesi projesi raporu, 1995.
9. Ögel K, Tamar D, Evren C ve ark: Lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. Türk Psikiyatri Dergisi, 12: 47-52, 2001.
10. Ögel K, Çorapçıoğlu A, Sır A ve ark: Dokuz ilde ilk ve ortaöğretim öğrencilerinde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. Türk Psikiyatri Dergisi, 15:112-18, 2004.
11. Johnston LD, O'Malley PM, Bachman JG: National survey results on drug use from the monitoring the future study, 1975-1994, US department of health and human services, Maryland, 1995.
12. Pompidou Group: Multi-City study, Drug misuse trends in thirteen European cities. Co-operation group to combat drug abuse and illicit trafficking in drugs, Council of Europe, 1994.
13. Çakmak D, Karalı A, Akvardar Y ve ark: Son beş yıl içinde AMATEM'e yatan madde bağımlılarının özellikleri (yayınlanmamış rapor), 1996.
14. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık İstihbarat Başkanlığı: "Uyuşturucu Olayları Genel Değerlendirilmesi". Ankara, 1996.
15. Alpay N: Alkol dışı madde bağımlılığında sosyodemografik özellikler. 30. Ulusal Psikiyatri Kongresi, yayınlanmamış bildiri, Antalya, 1994.